

Institutie (2)

Vorige keer heb ik iets geschreven over de Institutie van Calvijn. Ik ben gewoon bij het eerste hoofdstuk begonnen. Calvijn schrijft daar over kennis van God en kennis van onszelf. Daarin ligt eigenlijk alle wijsheid die we nodig hebben. In de catechismus van Genève stelt Calvijn als eerste vraag: Wat is de bestemming (het doel) van het menselijk leven? Hij geeft als antwoord: Dat wij God, door wie wij geschapen zijn, kennen. In de tweede vraag geeft hij aan dat het de bedoeling is dat wij God verbeerblijken en groot maken. Daarin ligt het hoogste goed voor een mens (vraag 3). In de Institutie begint Calvijn daar ook mee. Kennis van God is een belangrijke onderdeel voor leer en leven (Joh. 17:3).

Calvijn wijst erop dat kennis van God gepaard gaat met 'huiver en verbijstering'. In de Bijbel worden Gods kinderen, de heiligen, steeds ontsteltenis vervuld 'wanneer zij Gods aanwezigheid bespeurden' (1.1.3). Hij wijst op de verschillende voorbeelden in de Bijbel. Abraham rekent 'dat hij stof en as is (Gen. 18:27)' in de ontmoeting met God. Elia bedekt zijn gezicht bij de nadering van God (1 Kon. 19:13). Wanneer de Heere 'Zijn luister zal vertonen en naderbij brengen, zal zelfs het helderste licht daarbij vergeleken enkel duisternis zijn' (1.1.3). In relatie tot God is de mens, volgens Calvijn, niet anders 'slechts een aardworm en een en al bederf'. Calvijn had een diepe indruk van Gods hoogte en heiligheid. Door heel de Institutie is dat goed te merken. Vervolgens gaat Calvijn in hoofdstuk 2 verder in op de 'inhoud en het doel van het kennen van God'. We lezen in hoofdstuk 2 het volgende: *Onder het kennen van God nu versta ik de kennis waardoor wij niet alleen beseffen dat er een God is, maar ook begrijpen dat het voor ons van belang is, dat het tot Zijn eer strekt en dat het dienstig is om kennis over Hem te bezitten (2.1.1).*

Kennen van God is dus niet een soort vage wetenschap dat er een of ander opperwezen is, een eerste begin of iets hogers. Kennen van God is verstaan dat er een God is Die alles geschapen heeft. We geloven in God de Vader, de almachtige Schepper van hemel en aarde.

De kennis van God waarop Calvijn wijst is in drie opzichten van belang. Het is een kennis die voor ons van belang is (1), die strekt tot Gods eer (2) en die dienstig is (3). Het is dus kennis die een stempel zet op ons leven. We hebben met God te doen.

Wel is er rond de kennis van God een

tweevoudigheid. Calvijn maakt onderscheid tussen de kennis van God als Schepper en de kennis van God als Verlosser. We citeren weer een klein stukje uit de Institutie: *Toch blijft dan gelden dat het iets anders is om te ervaren dat God als onze Maker ons met Zijn kracht ondersteunt, ons met Zijn voorzienigheid regeert, ons met Zijn goedheid begunstigt en ons allerlei weldaden bewijst, dan om de genade van de verzoening te omhelzen die ons in Christus voorgesteld wordt (2.1.1).*

Deze onderscheiding in kennis van God komen we ook weer tegen de Nederlandse Geloofsbelijdenis. In artikel 2 van de NGB wordt gewezen op het boek der schepping waardoor mensen God kunnen leren kennen, als Schepper. Deze kennis beneemt de mens alle onschuld. Deze kennis strekt zich ook uit over alle mensen. Daarnaast wijst de NGB op kennis van God door Zijn heilig en goddelijk Woord. Die kennis is nodig om tot Zijn eer te leven en om tot de zaligheid in Christus te komen. De kennis van God als Schepper is echter wel van groot belang. Ze leert ons dat wij nergens geen wijsheid of licht kunnen verkrijgen dan alleen door God: *Ook betekent dit dat er nergens een greintje wijsheid en licht, of gerechtigheid, of macht, of oprechtheid, of zuivere waarheid te vinden is dat niet van Hem afkomstig is of waarvan Hij niet de oorzaak is. Daaruit moeten wij dan ook leren dit alles van Hem te verwachten, Hem daarom te vragen en, als wij het ontvangen hebben, Hem met dankzegging daarvoor te erkennen (2.1.1).*

De kennis van God is belangrijk omdat ze de bron is van de ware vroomheid. Vroomheid betekent voor Calvijn: eerbied hebben voor God en Hem oprecht dienen. Mensen zijn geroepen om hun Schepper groot te maken en voor Hem te buigen. Het is leerzaam wat de reformator over de vroomheid naar voren brengt. Helaas wordt het woord 'vroom' door sommigen wat misprijzend gebruikt, maar Bijbelse vroomheid is een wezenlijke trek van allen die de Heere ootmoedig mogen vrezen. We lezen bij Calvijn het volgende: *Dit besef van Gods deugden is dus voor ons een bekwame leermeester in de vroomheid, waaruit de godsdienst voortkomt. Onder 'vroomheid' versta ik eerbied voor God, gepaard aan liefde tot Hem, die door de kennis van Zijn weldaden tot stand gebracht wordt. Voordat mensen ervan doordrongen zijn dat zij alles aan God te danken hebben, dat Hij hen met Zijn vaderlijke zorg omringt, dat Hij voor hen de bewerker van alle goed is, zodat er niets buiten Hem gezocht moet worden, zullen zij*

Johannes Calvijn (1509-1564)

zich immers nooit in vrijwillige gehoorzaamheid aan Hem onderwerpen. Ja, als zij hun volkomen geluk niet op Hem funderen, zullen zij zich nooit geheel en al, oprecht en van harte aan Hem toewijden (2.1.1).

Vroomheid is eerbied voor God die gepaard gaat met liefde tot Hem en kennis van Zijn weldaden. Liefde en kennis zijn zaken die bij Calvijn voortdurend terugkeren. Tegenover de Roomse kerk, die stelt dat lidmaatschap van de kerk wel voldoende is, benadrukken al de reformatoren de noodzaak van kennis van God. Daarom is het lezen van de Bijbel en het komen naar Gods huis ook zo belangrijk. Het Woord van God moet beslag gaan leggen op ons leven. Nog iets wat opvalt is dat vroomheid niet betekent dat we gedwongen en tegen onze wil de Heere dienen. Vroomheid is zich in 'vrijwillige gehoorzaamheid aan Hem onderwerpen'. De Heere maakt Zijn kinderen gewillig. We worden niet tegen wil en dank gedwongen om in Gods wegen te wandelen. De Heere werkt door Zijn Geest een innerlijk verlangen om tot eer van Hem te leven. Uiteraard kan dat alleen in en door Christus. Hij immers is de ware Wijnstok (Joh. 15).

Vervolgens gaat Calvijn nog wat dieper in op de ware aard van de kennis van God. Er zijn 'onvruchtbare bespiegelingen' over God. De scholastische theologen hadden daar allerlei stellingen over. Net als Luther moest Calvijn daar weinig van hebben. Scholastieke theologen verdiepen zich in alle mogelijke vragen rond het bestaan van God en Christus. Een bekende vraag was bijvoorbeeld of Christus ook mens zou zijn geworden als Adam niet gezondigd had. Interessant natuurlijk om daar een hele theorie over op te zetten, maar het brengt mensen echt niet dicht bij God en bij de ware vroomheid. Vandaar dat Calvijn van al dat soort redeneringen niet zoveel moest hebben. Wel echter maakt hij duidelijk wat de ware kennis van God teweeg brengt. Ik citeer nog een klein stukje: *Nee, veeleer moet het kennen van God ertoe leiden dat wij in de eerste plaats vrees en eerbied voor Hem krijgen en dat wij in de tweede plaats, door dit kennen geleid en geleerd, al het goede van Hem leren vragen en Hem als de oorsprong leren aanmerken van het goede dat wij ontvangen hebben.*

Naar aanleiding van de Institutie van Calvijn, uitgave Dr. C. A. de Niet, uitgave Den Hertog, 2009.